

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Jogtörténeti Tanszék

Die Vertreibung – A magyarországi németek kitelepítésének jogi alapjai és előzményei

(évfolyamdolgozat)

Konzulens: Dr. Horváth Attila

Készítette: Pfiszter Tamás

Budapest 2003

Tartalom:

1. Bevezetés
2. A nagy gyarmatosítás
3. Csonka ország, csonka svábság
4. Két tűz között
5. Népcsoportegyezmény és népszámlálás
6. SS-sorozások
7. „Hűséggel a hazához”
8. „Málenkíj Robot”
9. Előhang a kitelepítéshez: Az internálások

10. Párhuzam a földkérdéssel
11. Uszítás a svábok ellen
12. „A székely vármegye”
13. Sírásóink lelkes szövetségeseivé válunk
14. Országgyűlési képviselőválasztás '45
15. Rejtélyek a SZEK-határozat körül
16. Kitelepítés az amerikai zónába
17. Kitelepítés a szovjet zónába
18. A kitelepítések vége
19. Qui Prodest?

Die Vertreibung – a magyarországi németek kitelepítésének jogi alapjai és előzményei

„A leggonoszabb vétek a történelmileg adott ellen és egyáltalán mindenfajta emberi jog ellen, ha népeket oly módon fosztanak meg az általuk lakott országban élési jogától, hogy kényszerítik őket máshol megtelepedni. Azon, hogy a győztes hatalmak a második világháború végén elhatározták, hogy sokszázezer emberre és még hozzá a legkeményebb módon ezt a sorsot szabják ki, lemérhető, hogy mily kevésbé tudatosult bennük a dolgok üdvös és valamennyire igazságos újrendezésének rájuk kimért feladata.”¹

/Albert Schweizer/

¹Albert Schweizer „A béke problémája korunkban” c. beszédéből, a Nobel-békedíj átvételekor Oslóban, 1954. november 4.-én.

1. Bevezetés

Először fordult elő a történelemben, hogy a legyőzöttek nem hagytak meg semmi, de semmi dicsőséget. Még a vereség fájdalmas dicsőségét sem. A győztes ítélkezni akart a legyőzött felett és az egész nemzet felett ítélkezett. Így aztán akkoriban koránt sem volt kellemes németül beszélni és németnek lenni. Döbbenetes, hogy alig néhány hónappal a zsidók deportálása után ismét gyakorlati alkalmazásra kerülhetett a kollektív bűnösség tétele. Vagyis pusztán származásuk és anyanyelvük miatt internálhattak, ítéltettek kénvszermunkára vagy vaavonelkobzásra embereket. Ez különösen tragikus, hiszen németek és magyarok evüttlélését ekkor már közel

250 év harmónia jellemezte a jelenlegi országterületen.

Miért kellett hát ártatlan emberek millióinak lakolnia a nemzetiszocialista rendszer bűnei miatt? Hogyan jutott el a közvélemény odáig, hogy egyáltalán felmerülhetett a svábság kitelepítésének kérdése? Milyen érdek készítette a háborúban közel egymillió embervesztéséget elszenvedett magyar államot, hogy ezt további százazrekkel tetézzék? Ezekre a kérdésekre keresi dolgozatom a választ, de hogy tisztán lássunk egészen a kezdetektől kell számba venni az eseményeket.

2. A nagy gyarmatosítás

A török hódoltság közel 150 éve, a kettős adóztatás és az állandó háborús helyzet miatt az ország jelentős, színmagyar területei váltak lakatlanná. Valóságos vándormozgalom indult meg a környező részekről az ország közepe felé. Az elköltöző magyarok helyére pedig szlovákok, románok szivárogtak be, ezzel is délebbre ill. nyugatabbra szorítva a nyelvhatárokat. Az első német telepések már a felszabadító seregek nyomában megjelentek, de a Rákóczi-szabadságharc megtorpantotta ezt a folyamatot. A Birodalom germanizáló törekvéseit jól summázza **Kollonich Lipót** győri püspök, majd hercegprímás munkássága. 1688-ban kiadott „Einrichtungswerk des Königreichs Ungarns” című munkájában különösen „hatásosan” érvelt Magyarország magyar jellegének megszüntetése mellett. Katolikus németek betelepítését javasolta, hogy a „*forradalomra és nyughatatlanságra hajlamos magyar vér ezáltal lecsillapodjék*”.²

Említést kell még tenni a bécsi udvarban nagy jelentőségűvé lett populacioniztikáról is, ami annak felismerése, hogy a népesség számának növekedése fontos tényezője az állam erejének.³ Nem meglepő tehát, ha az új földesurak könnyen támogatást kaptak, amikor megbízottaik útján telepések toborzásához fogtak. Elsősorban a Felső-Rajna és a Felső-Duna vidékén jártak sikerrel. Túlnépesedett, elszegényedő területek voltak ezek, ahol a török háborúk ellenére a XVI. Század óta Magyarország mesés gazdagságáról szóló kiadványok forogtak közkézen. Elképzelhető milyen hatást váltottak ki a kilátásba helyezett kedvezmények: „az Országgyűlés a CIII. és a CXVII. törvénycikkkel arra kérte 1723. május 7.-én a királyt és császárt, hogy a kietlen ország benépesítésére hívjon parasztokat az osztrák örökös tartományokból és a római birodalomból, akiknek hat évre, az iparosoknak tíz évre kell adómentességet ígérni”.⁴

Az ösztönzés nyomán az 1720-as években óriási lendületet kapott a betelepülés, de 1724-től kezdődően csak azokat engedték be, akik rendelkeztek önálló gazdaság megalapításához szükséges eszközökkel. Általában 100-200 forintnak megfelelő összeget kellett magukkal hozni. A valóság persze egészen más volt, mint amiről a telepések álmodtak. Először jött a halál, majd a szükség és csak mindezek után a jólét. A szokatlan éghajlat és a járványok megtizedelték az érkezőket. Mégis gyökeret vertek itt, sőt bíztatták otthon maradt rokonaikat példájuk követésére. Nemzetiségi ellentétek nemigen voltak magyarok és németek között a későbbiekben, sőt az is elmondható, hogy a magyarok nagy része a svábokat kedvezőbben ítélte meg, mint az ország más nyelven beszélő polgárait.⁵ Míg a szászok létüket és viszonylagos különállóságukat ért fenyegetésként élték meg az 1848-as magyar követeléseket (pl.: unió Erdéllyel), az alig száz évvel később kitelepített sváb falvakban jól haladt az újoncsozás a honvédseregbe.

A magukat németnek vallók abszolút száma 1890-től, arányuk az egész lakossághoz képest pedig már 1880 óta folyamatosan csökkent. Tolna és Baranya vármegyéket - vagyis a „Schwäbische Türkei” - területét leszámítva a trianoni diktátum után meghagyott részeken csak szórványtelepülések maradtak, így az asszimiláció még jobban felerősödött, amit a népszámlálási adatok is bizonyítanak.⁶

² Nemeskürty István: Magyarok számkivetve 68-69. oldal

³ 300 éves együttélés – a magyarországi németek történetéből 46. oldal

⁴ Werner Hacker: Auswanderungen aus Oberschwaben im 17. und 18. Jahrhundert 43. oldal

⁵ vö.: közmondások a XIX. századból: „A tót csak sülve jó.”, „Annyi, mint a sváb gyerek.” In: Margalits Ede: Magyar szólások és közmondás szerű szólások

⁶ 1880-tól 1941-ig közel 30%-kal csökkent a magukat német anyanyelvűeknek vallók száma. Okok: természetes asszimiláció és kivándorlás a századelőn.

3. Csonka ország, csonka svábság

Az 1918-1919. évi forradalmak után a hatalom új nemzetiségpolitikájában az ország területi integritásának megtartása játszotta a főszerepet. Különösen fontos volt, hogy a nemzetiségek között is találjon olyan politikai erőket, melyek készek kiállni az ország egysége mellett. A bácskai sváb származású Bleyer Jakab még a kormányba is bekerült, mint nemzetiségügyi miniszter. Többször hangsúlyozta a hazai németiség és a magyar kormány közös érdekeit Burgenland megtartása tekintetében. Tisztában volt vele, hogy a később elcsatolt területeken élő öntudatosabb németiség nélkül a német mozgalom számban és minőségben egyaránt vészesen meggyengül, így érdekérvényesítő képessége is jelentősen csökken. Az I. világháborút lezáró egyezmények megkötése után merőben új helyzet állt elő. Szerződésekben kötelezték Magyarországot és szomszédait a nemzetiségi jogok biztosítására. Mindez a Népszövetség felügyelete mellett történt – legalábbis elvben.

Látva, hogy a Népszövetség képtelen bármit is garantálni, Románia és a „polgári, demokratikus” Csehszlovákia csak a szavak szintjén tartotta be ezeket a megállapodásokat. Ne áltassuk magunkat: Magyarország is ambivalens módon állt a problémához. Míg az elszakított területeken élő magyarság ügyében természetesen felemelte szavát a jogsértések ellen, addig kizárólagos belügyének tekintette, hogy mit tesz a hazai kisebbségekkel. Sajnos sok esetben a szuverenitás védelmének ürügyén vezettek be nemzetiség ellenes intézkedéseket. A trianoni trauma után még két évtizednek kellett eltelni, hogy kormányzati szinten fogalmazódjanak meg a következő gondolatok: „külpolitikai érdekeink kívánják, hogy a mi nemzetiségpolitikánk pozitív legyen és kielégítsük vele a hazai kisebbségek jogos kívánságait. Ez később a mi javunkat fogja szolgálni az eljövendő béketárgyaláson. A magyar kormány e tekintetben eltekint a reciprocitás elvétől, nem hagyja magát befolyásolni attól, milyen Romániában és Szlovákiában a magyar kisebbség helyzete”⁷. Sajnos a háború miatt nem épülhetett ki az a rendszer, ami főleg az oktatás és a kultúra területén tett volna bizonyos engedményeket.

Cseppet sem meglepő, hogy Trianon után a közvélemény zsákutcának tekintette a nemzetiségeknek nyújtott kedvezményeket. Küszöbön állt az 1921-es Sopron-környéki népszavazás, amikor egyre többen hangoztatták, hogy a nemzetiségi szervezkedés még azt a keveset is veszélyezteti, ami megmaradt az országból. Hiába érvelt Bleyer parlamenti beszédeiben, hogy „ha a magyarság mintaszerűen oldja meg a nemzetiségi kérdést, akkor majd lesz erkölcsi alapja a világ elé lépni panaszával a szomszédos országok magyar kisebbsége ügyében”⁸, a soproni népszavazás után a német mozgalom elveszítette jelentőségét a magyar kormány számára, sőt a nemzetiségi minisztériumot is felszámolták és a továbbiakban kormánybiztosok kezelték a kérdést.

Míg a kisantant államok támogatták a visszánémetesedést – tudva, hogy ez főleg a magyar pozíciókat gyengíti – itthon még a népiskolákból is száműzni akarták a nemzetiségi nyelveket. 1923-ban megjelent a kisebbségi iskolarendelet, mely tanítási nyelv tekintetében három kategóriába sorolta az alapfokú oktatási intézményeket. Az „A” típusú iskolák német, a „B”-el jelöltek német-magyar, a „C” típusúak pedig magyar tannyelvűek voltak, ahol a német anyanyelv csupán heti pár órás kötelező tantárgy volt. A típusválasztás jogát a könnyen befolyásolható szülői értekezletekre bízta. A sorozatos botrányok miatt azonban hamarosan eltértek a rendelet szövegétől és éveken át „felülről” döntöttek az iskolatípusról.⁹

A magyar kormány hozzáállását jól jellemzi, hogy csak a német diplomácia nyomására alakulhatott meg 1924-ben a Bleyer vezette Magyarországi Német Népművelési Egyesület. De a Volksbildungsvereine nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, legmagasabb tagsága is mindössze 27.500 volt a félmillió hazai németiségből.

⁷ Pataky Tibor, a Miniszterelnöki Hivatal Külügyi osztályvezetője 1942-ben.

⁸ Tilkovszky Lóránt: Hét évtized a magyarországi németek történetéből 43. oldal

⁹ A lakosság 6.5%-át kitevő német kisebbség iskoláinak 75%-a volt „C”-típusú.

4. Két tűz között

Németországban a háborús vereséget követően került előtérbe a „német népiség összetartozásának gondolata” és ez a figyelem elsősorban a „határvidéki németiség” felé irányult. Az érdeklődés persze nem csupán érzelmi jellegű volt. Németország sokat veszített a békeszerződésekkel, amit a Duna-medence államaira kiterjesztett befolyásával kívánt pótolni. Jó eszköznek tekintette saját kisebbségeit Franciaországgal, a térségben folytatott versenyfutásában. Bár népszerű volt a határokra tekintet nélkül egységes és szolidáris német népközösség gondolata, mindez összeegyeztethetőnek bizonyult a magyar hazafisággal, sőt Gratz Gusztáv, az MNNE új elnöke határozottan állást foglalt minden a népközösségi gondolat jegyében történő külső befolyásolás ellen. Az egyesület tevékenységét azonban a Bleyer által félmjelzett volksdeutsch irányvonal határozta meg, melyben egyre inkább a német népközösséghez tartozás lett hangsúlyos és a magyarsággal való együttélésben már csak asszimilációs veszélyt láttak. A magyar államot ez persze még a jogos igények kielégítésétől is eltántorította. A feszültség 1931 áprilisában sem oldódott, amikor sor került egy memorandum átadására, melyben a magyar kormány kifejezte szándékát a svábság problémáinak rendezésére, feltéve ha német részről mellőznek minden külső beavatkozást ebbe a kérdésbe, illetve a kisantant országok németiségét rábírák a magyar kisebbséggel való együttműködésre. Nagy várakozás övezte a német választ, de az csak általánosságokat tartalmazott. A magyar nemzetiségpolitikában így még erősebbé váltak az asszimilációs törekvések, ezért maga Bleyer is egyre radikálisabb eszközök alkalmazását tartotta szükségesnek. Halála után a magyar állam gyámkodott az MNNE felett. Új elnököt vagy helyettesest ugyanis nem választottak. A volksdeutsch mozgalomból létrejött Volksdeutsche Kameradschaft ebbe nem akart beletörődni, de náluk már a németországi ösztöndíjakban és ott nemzetiszocialista képzésben részesült „ifjúradikálisok” vették át az irányítást.

1933 után Németország egyre sajátosabban tekintett a határain túl élő német származású polgárokra. Kétségbe vonták, hogy a német népcsoportoknak joguk van ott élni, ahova a történelem sodorta őket. Az elv hamarosan jogi vonatkozással is kiegészült. A tan szerint az egyénnek meg kell hajolnia a közösség akarata, az állam intézkedései előtt, mert ezek célja végső soron a közösség védelme. Azt, hogy ki német nem az egyén dönti el, hanem „a vér szava”, vagyis akinek felmenői között akár csak egy német is található, az a népcsoport tagjának számít.

A következő években kialakult a bizalmatlanság és az ellenszenv a svábsággal szemben. Illyés cikke, a „Pusztulás” és az erre születő dilettáns recenziók tömege még fokozta is ezt az érzést.¹⁰ A hazai németiségen belül két irányzat küzdelmét láthatjuk. Baschék egyre erőteljesebb nemzetiszocialista agitációját a Birodalom jelentős összegekkel – guruló márkákkal – támogatta. Minden területen a népcsoport alapú elkülönülést szorgalmazták. A magyar kormány aggodalommal figyelte tevékenységüket és minden eszközzel – akár a törvényesség határait súroló vádakkal is – de megpróbálta visszaszorítani működésüket. Nem számoltak azzal, hogy így mártírrá teszik őket a közvélemény szemében.

A másik oldalt Gratz képviselte, aki világosan látta: a hazai svábságot csak akkor lehet megvédeni, ha jogait maradéktalanul biztosítják. Újságja a Neues Sonntagsblatt, mint náciellenes orgánus, titkos pénztámogatásban részesült egészen 1938 márciusáig. Az Anschluss után azonban egész Európában azok a csoportok törtek előre, akik a nemzetiszocialista Németországban látták a német kisebbségek

védelmesítőjét. A fokozódó német nyomás hatására, 1938 novemberében Imrédy engedélyezte, hogy Basch vezetésével megalakuljon a Magyarországi Németek Népi Szövetsége, azaz a Volksbund. Ezzel az akttal a hazai svábság vezetése egy bevallottan külföldi politikai irányítás alatt álló szervezet kezébe került, de még maga Basch is megrémült, amikor Hitler felvetette az „asszimilációnak kitett német népforgácsok”¹¹ Lengyelországba telepítésének gondolatát. A kormány elvben támogatta a javaslatot, mert lehetőséget látott benne, hogy megszabaduljon a hazai németiség „összeférhetetlen, pángermán” irányzatú részétől. Csakhogy sokszor már az anyanyelvhez való ragaszkodást is összeférhetetlennek minősítették. Ezek fényében nem meglepő a Volksbund tértnyerése. De vajon mit gondolt erről az egyszerű polgár? „A Volksbund vezetése alatt élénk kulturális élet alakult ki. Dalestek, színházi előadások és koncertek töltötték be a lakosság német érzelmű részének társadalmi életét... A terem mindig tele volt lelkesült emberekkel. Senki sem érezte úgy, hogy most valami bűnöset tesz, amit később az elüldözés okául adtak meg... Az emberek a Volksbundba kezdetben a kulturális élet miatt jártak el. A háború előrehaladtával a politikai propaganda befolyása alá került.”¹²

¹⁰ Illyés 1933. szeptemberi cikke a „magyarok egykézése miatt elnémetesedő Dunántúlról.”

¹¹ Hitler 1939. szeptember 9.-i beszédéből

¹² M. Schäffer / M. Weidinger: Szülőföldünk Soroksár 196-197. oldal

5. Népcsoportegyezmény és a népszámlálás

1940. augusztus 30.-án a majd' negyed évszázada példátlanul megcsonkított ország óriási lelkesedéssel fogadta a második bécsi döntést. Kevesen tudták, hogy a márnak hatalmas ára van és az ún. német népcsoportegyezmény csak egy tétel a sok közül. A szerződés értelmében a Volksbund kizárólagos jogot szerzett a hazai németiség szervezésére és körükben szabadon terjeszthette a nemzetiszocializmus eszméjét. A visszatért erdélyi területeken élők pedig önkéntesen optálhattak Németország javára.¹³ Az 1941-es népszámlálásnak minden korábbinál nagyobb jelentősége volt. Számos kérdés várt válaszra a valós nemzetiségi arányokat illetően és egy „jólsikerült” statisztikai eredmény megfelelő alap lett volna a nemzetiségi jogok megnyirbálásához. Most először kérdeztek rá az anyanyelv mellett a nemzetiségre is. A korabeli magyar nemzetfogalom alapvető kritériuma ugyanis a nemzeti célokkal való érzelmi azonosulás volt, melyet külsőleg a nyelvi asszimiláció „hitelesít”. A nemzetiszocialisták ellenben a származást tartották elsődlegesnek, ahol az „ősök nyelve” a döntő. Ilyen körülmények között kimondatlanul is a potenciálisan kitelepítendőkhöz sorolták a magukat német nemzetiségeknek és német anyanyelvűeknek vallókat. Az álláspont tarthatatlanságát jól mutatja, hogy ezen elvek mentén az egész határon túli magyarság végveszélybe kerülne.

¹³ A lehetőséget ki akarták terjeszteni az egész országra.

6. SS-sorozások

Roppant felelősség nehezedik a Bárdossy-kormányra, amiért 1942 februárjában törvényesítette az SS, már csaknem egy esztendeje tartó illegális toborzását. Az önkéntesként besorozott közel 20.000 fiatal elveszítette magyar állampolgárságát¹⁴, és bár Horthy csupán a hazai németiség nemzetiszocialista érzelmű részétől akart így megszabadulni, az úton már nem volt többé megállás. A keleti fronton elszenvedett súlyos veszteségek pótlására 1943-ban újabb – immár a honvédségben szolgáló népi németeket is érintő - toborzás indult meg. S egyetlen tollvonással veszítünk el ismét 20.000 embert...

Majd bekövetkezett a lehetetlen, amit senki sem sejtett: a német megszállás, és a magyar kormány hozzájárulása a kényszersorozáshoz. A sorozást az sem kerülhette el, aki magát magyarnak vallotta, ugyanis az a Volksbund „népiségi ismertetőjegyei” alapján történt. Hiába gyűjtötte aláírások ezreit a Hűségmozgalom az „Idegen államot nem szolgálunk!” feliratú listákra, akik vonakodtak megjelenni az SS-sorozóbizottságok előtt, azokat a magyar hatóságok (sic!) állították elő.

¹⁴ Ezt a rendelkezést később a hozzátartozókra is kiterjesztették.

7. „Hűséggel a Hazához”

Pedig a Hűségmozgalom hármasszója – Hűség Istenhez, hűség a magyar hazához, hűség a népiséghez! – nem csak a mozgalom törekvéseit tükrözte. 1943. március 15.-i programjukban leszögezték: „A mozgalom célja nem a magyarosítás és a magyarkodás”, hanem hogy „a magyar nyelvű magyarságból és a nemzethez hű más nyelvű testvéreinkből kell kialakítani a mai történelmi és politikai nemzetet... nekünk a befogadó magyarság szupremáciája mellett, a ma divatozó fajelmélet helyett a magyar nemzeti, magyar birodalmi gondolatot kell irányító eszmévé kifejleszteni”¹⁵.

A két tűz közé került nemzethű hazai németiség erői tehát a Hűségmozgalomban fókuszálódhattak volna, de tisztán magyar nyelvű oktatást szorgalmazó programja miatt nem érhetett el jelentősebb sikereket.

A front közeledtével a Volksbund egyre agresszívabb propagandába kezdett a „német vér” megmentése érdekében és a kiürítés mellett, de döbbenet látták, hogy igen kevesen hagynák el önként szülőföldjüket. Ezek már a végső bukás jelei voltak, mert senki sem hitt többé azoknak, akik most árulónak nevezik azt a „földjéhez ragaszkodó német parasztembert”, ugyanazért, amiért évekig dicsőítettek.

¹⁵ Tilkovszky: Hét évtized... 149. oldal

8. A „Málenkij Robot”

Kevesen hitték volna, hogy létezik mélyebb bugyra is a pokolnak, mint a nemzetiszocializmus. A „felszabadítottak” hamar belátták tévedésüket.

1944 kora őszén a Vörös Hadsereg Magyarország területére lépett. Még ugyanebben az évben megkezdődött az erdélyi és tiszántúli németek elhurcolása. A Szovjetunió ugyanis a munkaerő igénybevételére a háborús jóvátétel egy formájaként tekintett. Itthon csak vitáztak egy esetleges felelősség-megállapítás módjáról és mértékéről, amikor ismét magyar állampolgárokkal teli szerelvények gördültek ki az országból, igaz most „csupán” Ukrajna irányába.

Természetesen akkor sem tette lehetővé semmilyen szerződés, hogy a polgári lakosságot, idegen országban, munkavégzés céljából igénybe vegyék, de az elhurcolások mértéke azt sejteti, hogy szovjet részről ezek előre eltervezett akciók voltak.

Mire a megszállók katonai parancsnoksága 1944. december 22.-én kihirdette később hírhedté vált 0066. számú parancsát, mely „a magyarországi német nemzetiségű lakosság közvetlen hátországi munkára mozgósításáról” szólt, már több tízezerre tehető a „málenkij robotra” hurcoltak száma. A parancs értelmében a 17 és 45 év közötti férfiakat, valamint a 18 és 30 év közötti nőket kellett összegyűjteni. Legfeljebb 200 kg-os poggyászt vihetek magukkal és ha szökni próbáltak vagy vétséget követtek el azt a családjukon is megtorolták.¹⁶ A végrehajtásban a helyi közigazgatási szervek segítettek. A háborús helyzet miatt az Ideiglenes Nemzeti Kormány befolyása igencsak változó volt. ezért táca teret kaphattak a személynélves leszámolások és a bosszú. Jól jellemzi az önkénvt. hoov számos maovart is

bevagóniítottak, hiszen a parancsnokságok a családnevekből és fix kontingensekből (sic!) indultak ki. Máig sem tudni, kik és mikor írták alá a magyar kormány részéről azt a megállapodást, amire 1945. január 5.-én kiadott rendeletében hivatkozik Erdei Ferenc. Kétségbeesett kísérlet volt ez, hogy a mintegy két hónapja tartó deportálásoknak legalább a látszata legyen törvényes. Meg sem említik benne, hogy a kiszállítások már zajlanak és céljuk a Szovjetunió. Rendre az eufemisztikusan csengő „közmunka” szót használták velük kapcsolatban.

A legújabb kutatások 60-65 ezerre teszik az ily módon elhurcoltak számát. Az embertelen körülmények és a bánásmód miatt közülük 15-20 ezer soha nem tért vissza.¹⁷ A túlélők több hullámban 1948 végéig érkeztek haza, akik sokszor épp’ csak egy pillantást vethettek a szülői házra és már szálltak is át a kitelepítő szerelvényekbe. Ártatlanul szenvedtek, egyetlen „bűnük” nemzetiségi hovatartozásuk volt.

¹⁶ Zielbauer György: A magyarországi németiség nehéz évtizede, Függetlenség

¹⁷ Zielbauer: Adatok és tények a magyarországi németiség köréből 1945-1949 142. oldal

9. Előhang a kitelepítéshez: az internálások

Az otthonmaradottak sorsa az internálás lett. A sváb községekben megindult internálási eljárások alapjául az 1945. január 20.-i moszkvai fegyverszüneti egyezmény 1/B pontjának 2. bekezdése szolgált. Csak két héttel később, február 3.-án, több fordítás összevetése után, sikerült végre tisztázni, hogy kizárólag a német állampolgárokat lehetne internálni, nem pedig – ahogy a gyakorlatban történt – mindenkit, akinek német hangzású neve van.

Dálnoki Miklós Béla február 20.-án kelt 302./1945 ME. számú rendeletében ez már egyértelmű, de hatályát azokra is kiterjeszti, akik az SS-be történt belépéssel veszítették el állampolgárságukat. A módosítás persze egyenlőségjelet tett az SS-önkéntesek és a kényszersorozottak közé (akiket éppen a nemzetiszocialista megszállást nyögő magyar állam szolgáltatott ki Hitlernek). A Miniszterelnöki Hivatal szerint ugyanis „a SZEK nem tesz lehetővé ilyen árnyalt megkülönböztetéseket”¹⁸.

Ezt a fajta felelősség áthárítást később is gyakran fogjuk hallani, ha a hazai németek háború utáni meghurcolása kerül szóba.

¹⁸ Zielbauer: A magyarországi németiség... 32. oldal

10. Párhuzam a földkérdéssel

Lehetetlen nem észrevenni, hogy a nyár folyamán a sváb kérdés és a földosztás mindinkább egymás függvényeivé váltak. Az ellátás akadozott, de ez nem csak a bombázások és megszállások által tönkretett ország tragikus állapotával volt magyarázható. A szomszédos országok „türelmes és megértő kisebbségpolitikája” elől menekülő magyarok százezrei zúdultak át a határokon.

Az 1945. március 17.-én kihirdetett, földosztásról szóló 600./1945 ME számú rendelet értelmében „teljes egészében, nagyságra tekintet nélkül el kell kobozni a nyilas, nemzetiszocialista és egyéb fasiszta vezetők valamint a Volksbund tagjainak földbirtokait”¹⁹. Láthatjuk, hogy a jogalkotó etnikai alapon, nagyvonalúan kivételt tett a német nemzetiségű magyar állampolgárok hátrányára. Míg a „kisnyilasokat” átvette a Párt, a Volksbund esetében még a tagságot is sújtják. Kiépülőben a demokratikus jogállam...

Az is árulkodó, hogy az internáló táborokat az Országos Földbirtokrendező Tanács égisze alatt állították fel. Kezd kikristályosodni a gyanú: a földosztás problémáját részben a sváboktól elvett birtokokkal akarják megoldani. Nem csoda, ha egyes elszigetelt falvakban, kapával-kaszával védik meg a gazdák földjeiket az „új honfoglalóktól”.

A helyzet országszerte egyre kínosabbá vált és még Moszkvába is eljutott a hír: „egyres helyeken már azt beszélik, ez ugyanaz, amit a náciak tettek a zsidókkal”²⁰. Önkéntelenül is felmerül a kérdés: vajon a háború vége tényleg egyenlő a béke kezdetével?

¹⁹ Fehér István: A magyarországi németek kitelepítése 191. oldal

²⁰ Rákosi Mátyás jelentése Moszkvába, 1945 in: Tóth Ágnes: Telepítések...

11. Uszítás a svábok ellen

Lássuk, miként vélekedtek a pártok az 1945 nyarára kialakult helyzetről! Az MKP még '44 októberében ígéretet tett az egyenjogúságra és a nemzetiségi jogok elismerésére, de a megszálló Vörös Hadsereg támogatását hátuk mögött tudva Gerő már bátran tehetett olyan kijelentéseket, miszerint: „Nem egyedül Hitler bűnös a most történetekben, hanem a németységnek is osztoznia kell sorsában”²¹. A kommunisták szemüvegén keresztül tehát politikai felelősség és nemzeti hovatartozás egybeesett. Bámulatos szintézis! Innen már csak egy lépés a fajelmélet.

Kovács Imre pártját az NPP-t sokan az MKP „leányvállalatának” tartották. Hogy ne legyenek kételyeink a sokat emlegetett 600./1945 ME értelmezését illetően, utólag megjegyezte: „Minden sváb volksbundista volt”²². Minden „ha” és „aki” nélkül, a csecsemőktől az aggastyánokig. Mintegy felvezetésként a Budapesti Nemzeti Bizottság ülésén elhangzottakhoz, kijelentette: „Magyarország végre elérkezett oda, hogy tisztázhatja viszonyát Németországgal és a svábsággal. A svábság egy batyuval jött ide, egy batyuval is menjen. A svábok önmagukat szakították ki az ország testéből, minden tettükkel azt bizonyították, hogy együtt éreznek a hitleri Németországgal. Most hát osztozzanak Németország sorsában. A svábokat ki fogjuk telepíteni. Távozzanak! Az nem lehet, hogy a legjobb földeket Volksbund-tagok foglalják el”²³. Kovács ezzel már kendőzetlenül a legaljasabb indulatokra akart hatni. Demagóg módon összekötötte a sváb kérdést a nincstelen tömegek földéhségével, mintha a német anyanyelvűek nem ugyanúgy magyar állampolgárok lettek volna. Bűnbakká tette őket mindenért, ami az elmúlt egy évben történt: „Ha végigtekintünk az elpusztított országon... , ne feledjük el, hogy ez majdnem teljesen az ő bűnük... Nincs irgalom, nincs kegyelem. A legradikálisabb megoldást követeljük: A svábokat egytől-egyig ki kell telepíteni az országból. Le merjük írni, ki merjük mondani harminckilós csomaggal és ötven pengővel menjenek.”²⁴ A Szabad Nép élen járt a közvélemény alakításában: „Sváb hazaárulók”, „Ki az országból a sváb hazaárulókkal!”. Ilyen és ehhez hasonló szalagcímek jellemezték '45 nyarát. Bár a Kis Újágban is megjelent: „Ki kell telepíteni a svábságot”²⁵, a kisgazdák legalább helyi szinten máshogy gondolták. Markáns ellenvéleményt fogalmazott meg a Polgári Demokrata Párti Supka Géza. Sürgette egy elvi döntés meghozatalát, ami elválasztja a politikai felelősséget és a nemzetiségi hovatartozást. Az SZDP-s Szakasits Árpád pedig elvetette a kollektív felelősségre vonást. Az SZDP álláspontja több okból is érthető volt, nyilvánvaló elvi alapja mellett tudnunk kell, hogy a párt már a két világháború között is széles táborral rendelkezett a német anyanyelvűek körében.

A rosszlemkű, alig egy évvel korábbi eseményeket idéző hangok ellen tiltakozók közül ki kell emelnünk még Schlachta Margitot és a keresztény egyházakat. Mindszenty bíboros áldozatos és türelmes munkával próbálta csillapítani az elszabadult indulatokat.²⁶

²¹ Fehér: A magyarországi... 25. oldal

²² A svábok „szívvel-lélekkel a fasizmussal éreztek”, tehát mindegy, hogy tagja volt-e valaki a Volksbundnak vagy sem. Szabad Szó: 1945. április 17.

²³ Kovács Imre 1945. április 7.-én. In.: Fehér: A magyarországi... 24. oldal

²⁴ Kovács Imre a Szabad Szónak 1945. április 22.-én

²⁵ Kis Újság: 1945. április 18.

²⁶ Körlevele nem kis riadalmat keltett kommunista körökben...

12. „A székely vármegye”

A svábság kitelepítésében jelentős szerepet játszott a moldvai székelyek kálváriája. 1941-ben, Bukovinából szervezett akció keretében telepítették át őket a visszatért Bácskába, de még be sem rendezkedhettek igazán új otthonaikban, amikor ismét útra kellett kelniük a szerb partizánok kegyetlenségeitől tartva. Hónapokig bolyongott a Dunántúlon több mint 10.000 család és letelepítésük egyre sürgetőbb problémává vált. A kormány úgy találta, hogy a Bonyhád környéki svábok házai épp' megfelelnek erre a célra. Az Országos Földhivatal Bodor Györgyöt bízta meg, készítse elő a székelyek letelepítését. Bodor azonban önállósította magát és azonnal a németek kitelepítéséhez fogott. Ő maga így vall erről: „Elvállalom – válaszoltam... Megegyeztünk abban, hogy az akciót... én bonyolítom le. Pesten csak az a teendőm, hogy megszerzem a belügyminiszter segítségét, és utasítást eszközöljek ki tőle a közigazgatási szervekhez az akció támogatására. A belügyminiszter ekkor Erdei Ferenc volt. Vele addig csak néhányszor találkoztam... ezért Kovács Imrével beszéltem az ügyről... A belügyminiszternél ő beszélt, s ezután elmentem én is hozzá. Közöltem vele a tervemet (ti.: a svábok elűzését), mi a véleménye... Csináld meg! – válaszolta.”²⁷ Az újabb internálások is nélkülöztek minden törvényes elemet. Válogatás és ítélet nélkül hurcolták el rendőrhatalósági őrizet alá egy-egy kiszemelt ház gazdáit. Még az ingóságokat is elkobozták, holott a földbirtokrendelet, csak az élő és holt felszerelés elkobzását tette volna lehetővé. Kétségtelen, hogy meg kellett oldani az elűzött székelyek problémáját, de ez nem volt más, mint törvényesített rablás. Nem először és nem is utoljára a magyar joggyakorlatban. A telepítések idejére a németeket a Tolna megyei Lengyel községben lévő táborba internálták. A telepítések befejezésekor hazaengedték őket. Bekéredztek elrabolt házaikba, de a kényszerű együttélés nemegyszer tragédiába torkollott. Képzeld csak el! A régi és az új tulajdonos gyakran a szomszéd szobából nézett farkasszemet egymással. Minden, amit megtermelt, annak gyümölcsét most egy idegen élvezte. Persze a szándék ellenére szerzett „holmi” okozta morális válság mellett sem mehetünk el szó nélkül. Még Bodor is elismeri: „a kobzások kimondása és a betelepítés törvényesítése utólag (sic!) történt meg”²⁸. Sajátos jogértelmezés... Munkájának mérlege: 4.400 német nemzetiségű családtól kobozták el gazdaságát. A cél az volt, hogy minél több volksbundos németet mutassanak ki, hisz annál nagyobb lesz az igénybe vehető földterület. Vélelmezték (!) a tagságot, mert a volksbund-listák hiányosak voltak, illetve nem tartalmazták, ha valaki már nem fizetett tagdíjat. Ráadásul Bodorék célja eleve magában hordozta, hogy elsősorban a módosabb gazdákat büntetik, pedig ők hagyományosan távol tartották magukat a Volksbundtól, sőt körükben volt legnépszerűbb a Hűségmozgalom.

²⁷ Zielbauer: A magyarországi... 48. oldal

²⁸ Fehér: A magyarországi... 29. oldal

13. Sírásóink lelkes szövetségeseivé leszünk

Eckhardt már 1945. augusztusában felhívta az NPP vezetőségének figyelmét a következőkre: „Ha megengedjük hogy a svábság német származása miatt üldözöbe vétessék, elveszítjük jogunkat, hogy saját magyar kisebbségeinket a trianoni határokon túl megvédjük²⁹.” A felvetés annál is inkább időszerű volt, mert a szövetséges nagyhatalmak potsdami konferenciájának 1945. augusztus 2.-ai határozata külön foglalkozott a német lakosság kitelepítésével is. „A három kormány, miután megvizsgálta a kérdés minden oldalát, elismeri, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosságot vagy annak egy részét át kell telepíteni Németországba. Eavetértének abban. hogy mindenfajta áttelepítésnek. melvle ténvleaesen sor kerül szervezeten és humánus módon kell

végbemennie³⁰.” Cinikus szavak, hiszen az embertelent nem lehet emberségesen végrehajtani. A potsdami értekezlet a kitelepítés végrehajtását a „győztes” Csehszlovákiában és Lengyelországban a kormányra, a vesztes Magyarországon pedig a SZEB-re bízta. Látnunk kell, hogy a konferencia a legyőzött európai államok közül kizárólag Magyarországon vizsgálta a népi németek kitelepítését. Miért? Úgy tűnik itt nem csupán a németek megbüntetéséről volt szó. A magyarországi svábok kitelepítését a Csehszlovák kormány is sürgette, Benes ugyanis az így „felszabaduló” helyre a nemkívánatossá vált felvidéki magyarokat akarta telepíteni.

²⁹ Zielbauer: A magyarországi... 42. oldal

³⁰ Nemzetközi szerződések 1918-1945. Válogatta és a jegyzeteket írta Halmosy Dénes 661-662. oldal

14. Országgyűlési képviselőválasztás '45

Még ki sem bontakozhatott Magyarországon, máris utóvédharcait vívta a polgári demokrácia. A novemberi országgyűlési választáson a kommunisták minden manipulációja ellenére az FKgP a szavazatok 57%-át nyerte el, mégis be kellett vonnia a kormányzásba az MKP-t. Sőt, szovjet nyomásra, a legjelentősebb tárcákat – belügyminisztériumot, Gazdasági Főtanácsot - átadni kényszerült. Vajon miként oszlottak meg a hazai németek szavazatai? Legfőképpen sehogy. A választásra jogosultak jelentős része, a 18 és 45 év közötti korosztály ekkor már csaknem egy éve a Szovjetunióban „tartózkodott”, az itthonmaradottakat pedig a választási jog korlátozásai zárták ki a szavazásból. Nem szavazhattak, akiknél kobzási eljárás volt folyamatban, de a „biztonság kedvéért” azok sem, akik a '41-es népszámláláskor német nemzetiségűnek vallották magukat.³¹ Így történhetett, hogy a soproni járás közel 13.000 lakosából mindössze 2.700 járulhatott az urnák elé.³²

³¹ 1947-ben.

³² www.ungarndeutsche.de

15. Rejtélyek a SZEB-határozat körül

Ha a magyarországi németek elűldözéséről írtak az elmúlt negyven évben, az összes munka azt hangsúlyozta, hogy annak folyamatába a magyar kormánynak semmilyen beleszólása sem volt, kizárólag a nagyhatalmakat terheli felelősség érte. De a kommunisták politikai hatalomvesztése után és a történeti források megnyílásával ma már mindenki számára látható, hogy a svábság kitelepítését nem az 1945. november 28.-ai SZEB-ülésem döntötte el, hanem egy, az időben lényegesen messzebbre nyúló ok-okozati láncolat eredménye. „A sváb kérdés magyar kérdés. Súlyos katasztrófánkért főként őket terheli a felelősség. Végleg meg kell szabadulnunk tőlük.”³³ – elemezték a kérdést a külügyminisztérium béke-előkészítő osztályán már 1945 áprilisában. Hol voltak ekkor még nemzetközi kötelezettségek? Vorosilov november 30.-án értesítette a magyar kormányt a SZEB határozatáról, ami az augusztusi változathoz képest több ponton jelentős elmozdulást mutatott. Már nem csupán ajánlást fogalmaz meg a kitelepítésre, hanem konkrét keretszámokat is ad. Magyarország esetében ez félmillió fő volt.

A kormány megdöbbsent az óriási szám láttán, ugyanis a '41-es összeírás adatai szerint mindössze 303 ezren vallották magukat német nemzetiségűnek, de ha ebből levonjuk az elhurcoltakat és az elesetteket, kiderül, hogy összesen legfeljebb 200 ezer svábbal lehet számolni. Mégis honnan eredhet akkor ez a félmilliószám és mi okozhatta a SZEB álláspontjának földcsuszamlás szerű változását? Reitélv. Azt azonban tudjuk, hogy a szövetségesek szimpátiáit bíró Benes minteav 500 ezer magvart akart elűzni a Felvidékről. ennek

érdekében erős pressziót gyakorolt a SZEB-re a magyarországi kitelepítéseket illetően. A magyar politikai vezetés nem tiltakozott időben, sőt egyes politikusok nyilatkozatai alapján azt gondolhatjuk, voltak erők, melyek üdvözölték a gondolatot.³⁴

Gyöngyösi János külügyminiszter kormánya jegyzéket intézett a nagyhatalmakhoz: „...a demokratikus Magyarország kormánya kijelenti, hogy meggyőződésével ellenkeznék a magyar állampolgároknak tisztán etnikai, származási ok miatti kitelepítése. Úgy ezt, mint a kollektív büntetések mindenféle fajtát helyteleníti.”³⁵ Szép szavak. A jegyzék azonban az elvi tiltakozás ellenére a folytatásban mégiscsak megjelölt egy pontos számot: a kitelepítendő németek létszáma nem haladhatja meg a kétszázezret...

³³ Zielbauer: A magyarországi németiség...

³⁴ pl.: NPP, MKP, és az FKgP „haladó” (értsd.: beépített kommunista szárnya) eroi. Lásd tavaszi megszólalásait.

³⁵ www.sulinet.hu

16. Kitelepítés az amerikai zónába

A feszített tempóban megalkotott 12330./1945 ME számú rendeletet Tildy Zoltán neve alatt, Nagy Imre belügyminiszter előterjesztésére 1945. december 29.-én hirdették ki. Ennek értelmében a kitelepítések alapjai többnyire egyszerű közigazgatási nyilatkozatok lettek.

Figyeljük csak: „Németországba áttelepülni köteles az a magyar állampolgár, aki az utolsó népszámlálás alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá aki a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.”³⁶

Hiába szenvedett valaki a magyarsághoz való „nemzethű magatartásáért” vagy volt valamelyik „demokratikus párt” tagja már 1940 előtt – ha magyarosított nevét az eredetire változtatta, kitelepítendőnek minősült. A rendelet a családi kötelékeket teljesen figyelmen kívül hagyta, hiszen nem vonatkozott a nem német anyanyelvű (nemzetiségű) házastársra, kiskorú gyermekekre, valamint a közös háztartásban élő, 65. életévet betöltött felmenőkre.

Az idő sürgetett és nagy volt a kapkodás. Vorosilov pontos ütemtervet készített, amit minden áron tartani akart. A sietség és az óriási embertömegek szállítása, azzal a veszéllyel járt, hogy megismétlődnek a '44-es deportálás tragédiái. Ezt csak fokozta a magyarországi közlekedés azóta leromlott állapota és a téli hideg. Ahogy Bibó István is megfogalmazta: jól észrevehető a párhuzam a zsidók deportálásával, az egyetlen különbség talán csak a képmutató tiltakozás.³⁷

Most pedig vizsgáljuk meg és szedjük ízekre ezt a rendeletet, amit két szóval lehetne leginkább jellemezni: erkölcsi csőd. Köztudomású, hogy 1941-ben német anyanyelvű embernek magát magyarnak vallani komoly, bátor cselekedet és a magyarság melletti határozott színvallás volt. A kitelepítési rendelet értelmében most ezeket a magyar érzelmű, magyar állampolgárokat is hazájuk elhagyására kötelezték.

Egy jogszabályi hézag miatt ugyanis 1946. július 16.-ig magyar állampolgárokat (!) telepített ki a kormány. Csak ekkor hirdették ki a 7970./1946 ME számú rendeletet, mely visszaható hatállyal (!) fosztotta meg állampolgárságuktól a már kitelepítetteket.³⁸

A rendelet módosításában megjelent a „mentesítés” intézménye: ha valaki hitelt érdemlően bizonyította, hogy szenvedett magyarsága miatt, felmentést kaphatott. Kicsiny szépséghibája a könnyítésnek, hogy a mentesíthetők számát előre, 10%-ban meghatározták. Ennek ellenére az SZDP és az FKgP országos mentesítő kampányba kezdett, vagyis főleg a módosabb gazdákat „visszadátumozott” pártiaazolvánvokkal látták el. hoav elkerüliék a kiteleoitést.

Ha figyelmesen megvizsgáljuk az intézkedéseket nyilvánvaló, hogy kitelepítéshez a nemzetiszocialista jog szolgált mintául.³⁹ Tudniillik származási alapon, az egyedi eseteket nem vizsgálva megbélyegezni egy embercsoportot, addig a nemzetiszocialisták privilégiuma volt. A tervek szerint 218 községből 218.030 embert telepítettek volna ki.⁴⁰ Végül december 31.-ig összesen 135.655 főt szállítottak az amerikai zónába.⁴¹

Júliusban a Németországban állomásozó amerikai erők parancsnoka kijelentette, hogy nem tudnak több kitelepítettet fogadni, mert az ellátás már addig is teljesítőképessége határán mozgott, de a több millió elűzött némettel összeomlani látszik. Közben Magyarországon hiába „szabadultak fel” a sváb házak, máris több magyar menekültet kellett volna elszállásolni, mint amennyi németet innen kitelepítettek. A szükséghelyzet külön tárgyalássorozatot indokolt az amerikaiakkal melynek eredményei a többek között következők voltak:

- -férj, feleség, húsz év alatti gyermek, valamint egy háztartásban élő unokák és nagyszülők nem választhatóak szét,
- -minden kitelepítendő 100 kg személyi poggyászt vihet magával,
- -a magyar hatóságok kötelesek minden húsz éven felüli személynek 500 RM, húsz éven aluliaknak, pedig 300 RM-t adni,
- -minden vonatszerelvényen legyen orvos, ragályos betegek nem szállíthatóak.⁴²

Mivel tárgyaltak róla, ezért több mint gyanú, hogy a magyar kormány 1946. augusztus 22.-ig, ezeket az elemi feltételeket sem biztosította. 1947 nyaráig további 50.000 embert telepítettek ki, utána végleg leálltak az amerikai zónába történő szállítások. Nem sejtették, de ma már tudjuk: rosszabbul is járhattak volna, ha megvárják az év második felét.

³⁶ Magyar Közlöny 1945. december 29. (211. szám)

³⁷ Bibó István: 1911-1979, életút dokumentumokban (szerkesztette: Huszár Tibor) 223. oldal

³⁸ Magyar Közlöny 1946. július 16. (158. szám)

³⁹ Ami pedig, mint tudjuk „a jog köntösébe bújtatott nemjog,” (Gustav Radbruch)

⁴⁰ Az első transzport már január 10.-én elindult Bácsbokodról.

⁴¹ Adatok: a www.ungarndeutsche.de-ról.

⁴² Fehér: A magyarországi németek... 120. oldal

17. Kitelepítés a szovjet zónába

Itthon súlyos helyzet állt elő, mert a szlovák-magyar lakosságcsere visszásságai miatt jóval több magyar érkezett a Felvidékről, mint amennyi szlovák nemzetiségű magyar állampolgár elhagyta az országot.⁴³ Helyet kellett biztosítani nekik és a magyarországi németek még mindig kevesebbet értek, mint az ország más nemzetiségű polgárai, ezért a 4300./1947 ME és az 5300./1947 ME utasítására összeköltöztették a kitelepítésre ítélt svábokat. Ők már nem akarták, a portáikba beköltöztetett telepések pedig hozzáértés híján nem tudták megművelni a földeket. Nem csoda, ha így nyilatkozott a miniszterelnök: „Az ország égető kérdése a svábok kitelepítésének azonnali, újból való megindítása.”⁴⁴ 1947. augusztus 19.-én a szovjet kormány sietett a „segítségünkre”. A két kormány közötti megállapodás értelmében év végéig a szovjet zónába is történhetett kitelepítés.

Bár a közigazgatási szerveknek már volt némi gyakorlatuk, egyre nehezebben zajlott a kiszállítás.⁴⁵ Az eddig is gyakori szökések most már tömegessé váltak és sokan úgy „bújtatták” a svábokat (pedig a 10515./1947 ME rendelettel szigorú megtorlást helyeztek kilátásba a számukra), ahogy egykoron a zsidókat. Az újságcikkek közben arról cikkeztek, hogy a „gonosz svábok nem állnak okiratot hamisítani, hogy itthon maradhassanak”⁴⁶. Az év végéig körülbelül 50.000 magyarországi német került a szovjet zónába.⁴⁷

⁴³ A hatóságok is tudták, hogy a szlovákok mindent „bevetnek” annak érdekében, hogy a legtöbb magyart el tudják üldözni (gyakran halottak is felkerültek az áttelepülőlistákra).

⁴⁴ Dinnyés (in: Fehér: A magyarországi... 146. oldal)

⁴⁵ Elterjedt ugyanis, hogy Szibériába viszik az embereket.

⁴⁶ Bibó... (szerk.: Huszár Tibor)

⁴⁷ Német források tudni vélik, hogy 1951-52-ben további ötszáz személyt telepítettek ki (főleg Budapestrol). Az utolsó szerelvény 1952. július 27.-én érkezett meg Bischofswerdába. Forrás: www.ungarndeutsche.de

18. A kitelepítések vége

Bár a 4274./1949. MT. számú rendelet értelmében befejeződött a németek kitelepítése, és a 85./1950. MT. törölte a svábokat megkülönböztető nemzetiszocialista jellegű intézkedéseket, ez nem jelentette azt, hogy korlátlanul élhettek volna állampolgári jogaikkal. A kommunizmus lényegéből következik ugyanis a „nemzetiségi kérdés internacionalista, osztályalapon álló megoldása”. Ez a gyakorlatban a problémák „agyonhallgatását” jelenti. A magyar kommunisták különösen élen jártak ebben. A hivatalos Magyarország az „amiről nem beszélünk, az nincs” elv mentén, egyszerűen nem vett tudomást a jelenlegi országhatáron túl élő magyarok millióiról.

Mit várhatott hát a hazai németiség egy olyan hatalomtól, amely saját nemzetétől is elidegenedett?

Az 1949-es népszámláláson alig 22 ezren (az összlakosság 0.2%-a) merték német anyanyelvűnek vallani magukat. Ha a '41-es eredményekből levonjuk a meghaltak és elüldözöttek számát, akkor nyilvánvaló, hogy ez nem fedi a valóságot és körülbelül kétszáz ezer sváb maradt az országban.

19. Qui Prodest?

A „Hogyanra” tehát választ kaptunk, de vajon kiknek állt érdekében a németek kitelepítése? Bosszú volt, öncél? Esetleg egy folyamat „jelentéktelen” állomása? Bármennyire is fáj, de le kell szögezni, hogy sem a magyarok, sem a svábok nem voltak saját sorsuk irányítói ezekben az években, nagyhatalmak játékszereiként sodródtak térben és időben. Kétségtelen, hogy közvetlen a háború után jelen volt Európában egy bizonyos fokú németellenesség, de ha pusztán a pillanatnyi gyűlöletnek tudjuk be az eseményeket, felmerül a kérdés: miért nem űzték el mindenhol a németeket?⁴⁸ A potsdami konferencia egy már megindult folyamatot szentesített Lengyelországban és Csehszlovákiában, de hogyan illeszkedik ebbe a sorba a magyarországi németiség elüldözése?

A kitelepítés gondolata Trianon óta fel-felbukkant a közbeszédben, de szélesebb támogatásra sohasem lelt, Hitler terve pedig egyenesen rémületet keltett a svábok körében. A háború utáni rendezést nem is annyira a Szovjetunió, hanem Csehszlovákia kezdeményezte. Elemi érdekük volt, hogy nálunk is sor kerüljön a kitelepítésre, mert ha a magyar kormány megteszi ezt, elveszítjük erkölcsi alapunkat a tiltakozásra, amennyiben a felvidéki magyarsággal szemben alkalmaznak hasonló eszközöket. Nem is számíthattunk másra, hisz az emigráns cseh kormány törekvéseit ismerni lehetett, a szudétanémetek tragédiája pedig a szemünk előtt játszódott le.

Mégsem háríthatjuk át teljesen a felelősséget, mert belső támogatás híján megbukott volna az elgondolás. De az egykori kisantant ország és az MKP érdekei találkoztak ezen a ponton.

A kommunisták „két legyet akartak ütni egy csapásra”. Tudván, hogy a svábság mélyen katolikus, tradicionális világszemlélete és szülőföldjéhez való ragaszkodása okán soha nem fogja törekvéseit támogatni, ezért a saját maguk által gerjesztett gyűlölethullámot meglovagolva kívántak a német vagyonokba beültetett, nincstelen telepesekből elkötelezett társadalmi bázist alkotni. A terv sikerült. A svábokat kirekesztették a nemzet testéből. birtokaik szabad prédává váltak. Ki lelkesen. ki kevésbé lelkesen asszisztált ehhez. a többség

azonban passzív együttérzéssel figyelte sorsukat. Mégis mire gondolt Kovács Imre, hol lesz a megállás? 1948-ban két évvel a kitelepítések megkezdése után neki is el kellett hagynia az országot.

⁴⁸ A dél-tiroli, bulgáriai németség szintén vesztes országban élt, mégsem kellett elhagyniuk hazájukat.

Felhasznált Irodalom:

- Fehér István: A magyarországi németek kitelepítése 1945-1950 Bp., 1988
- Tilkovszky Lóránt: Hét évtized a magyarországi németek történetéből Bp., 1989
- Tilkovszky Lóránt: Ez volt a Volksbund Bp., 1978
- M. Schäffer, M. Weidinger: Soroksár – egy Budapest környéki német nagyközség hontörténeti könyve Gerlingen, 1995
- Nemeskürty István: Mi magyarok Bp., 1989
- Nemeskürty István: Magyarnak számkivetve Bp., 2003
- Zielbauer György: A magyarországi németség nehéz évtizede Szombathely, 1990
- Zielbauer György: Adatok és tények a magyarországi németség életéből 1945-1949 Bp.;1990
- Tóth Ágnes: Telepítések Magyarországon 1945-1955 Bp.,1992
- Szekfű Gyula: Magyar történelem Bp., 1935
- Hacker, Werner: Auswanderungen aus Oberschwaben im 17. und 18. Jahrhundert Stuttgart, 1977
- Bibó István: 1911-1979, életút dokumentumokban (szerkesztette: Huszár Tibor) Bp., 1995
- Magyar Közlöny 1946. július 16. (158. szám); 1945. december 29. (211. szám)
- Nemzetközi szerződések 1918-1945 (válogatta: Halmosy Dénes) Bp., 1966
- Margalits Ede: Magyar szólások és közmondások kézikönyve Bp., 2003
- 300 éves együttélés – a magyarországi németek (Bp.-i Nemzetközi Történészkonferencia: 1987. március 5.-6.) Bp., 1988
- www.ungarndeutsche.de
- www.sulinet.hu

© by Pfiszter Tamás